

Ajda Petek

Center za družboslovno informatiko, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani

ODKLIKNI! – PREPOZNAJMO IN USTAVIMO NASILJE NAD ŽENSKAMI IN DEKLETI NA SPLETU

Ovrstniškem nasilju na spletu (angl. *cyberbullying*) je bilo že veliko napisanega, tudi v tej strokovni reviji. Šole imajo oblikovane in sprejete jasne protokole za obravnavo tega nasilja, izvajajo se preventivni programi za učence, strokovne delavce, starše. O teh temah se govori v javnosti, v strokovni javnosti in gotovo vse več tudi doma med starši in otroki. V zadnjem času pa se v ospredje postavlja še ena oblika spletnega nasilja, ki je bila do zdaj precej spregledana. In sicer spletno nasilje nad ženskami in dekleti. Raziskave kažejo (EK 2018), da so ženske in dekleta 27-krat bolj verjetno izpostavljene nasilju na spletu kot fantje in moški. Zato v okviru Evropske komisije od letos pomladi poteka kampanja #DigitalRespect4Her, ki sta jo zagnali evropska komisarka za digitalno gospodarstvo in družbo Marija Gabriel in evropska komisarka za pravosodje, potrošnike in enakost spolov Věra Jourová. Evropska komisija je prepoznala, da spletno nasilje nad ženskami spodkopava demokracijo, zavira potencialne razvoja družbe in povzroča tudi gospodarsko škodo. O tem se je treba z mladimi pogovarjati tudi v okviru šole in drugih mladinskih organizacij, da jih okrepiamo za prepoznavanje, preprečevanje in pravilno ukrepanje ob tovrstnem nasilju.

ZAKAJ JE NA SPLETU VEČ NASILJA NAD ŽENSKAMI IN DEKLETI?

Odgovor na to vprašanje lahko poiščemo že v sami opredelitvi nasilja. Če pogledamo zelo široko definicijo, ki nasilje določa kot »... *nedopustno uporabo oz. zlorabo moči ene osebe (skupine) nad drugo, kršenje njenih pravic, poseganje v njeno integriteto in nespoštovanje njenih osebnih meja (pros-*

*torskih, psiholoških, fizičnih, duhovnih, pravnih, intelektualnih, osebnostne nedotakljivosti). Oseba, ki nasilje povzroča, si želi z **nadvlado žrtve doseči svoje interese** na način, da žrtev ogroža ali ji že tako ali drugače škoduje. Tako vedenje pa je posledica **neenakomerne porazdelitve moči** (fizične, psihične, socialne, ekonomske, kulturne, politične) med osebami (ali skupinami) ...«*, vidimo, da lahko vzvode za spletno nasilje proti ženskam in dekletom iščemo v neenakosti med moškimi in ženskami ter stereotipih in predsodkih glede družbenih in spolnih vlog, ki so še vedno prisotni v družbi, v isti ali še večji meri pa se bohotijo tudi na spletu. Izraz nasilje zaradi spola tako uporabljamo za vse oblike nasilja, ki so posledica neenakosti med spoloma in so usmerjene proti osebi zaradi njenega spola. Nasilje se ženskam na spletu dogaja samo zato, ker so ženske.

EVROPSKI PROJEKT ODKLIKNI!

Evropska komisija, ki je prepoznala ta pereči družbeni problem, financira projekte, ki naslavljajo tematiko spletnega nasilja zaradi spola. V Sloveniji od leta 2017 v koordinaciji Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti poteka projekt Odklikni!, ki je sofinanciran iz EU-Programa za pravice, enakost in državljanstvo 2014–2020. Izvajalci projekta so še Fakulteta za družbene vede (Univerza v Ljubljani), Policija (Ministrstvo za notranje zadeve) in Center za izobraževanje v pravosodju (Ministrstvo za pravosodje).

Namen projekta je nadgraditi obstoječe nacionalne dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja z vključitvijo vidika spola v učna in preostala gradiva, izobraževanja in izobraževalne module ter priporočila in

ukrepe. Ne gre namreč za ločen pojav nasilja, ampak za eno od oblik spletnega nasilja in nasilja nad ženskami, ki je pogosto povezana tudi z drugimi pojavnostmi nasilja, kot so zalezovanje, spolno nadlegovanje, psihično nasilje in intimnopartnersko nasilje.

Temeljna sporočila projekta so, da sta spletno nasilje in nadlegovanje žensk in deklet obliki nasilja zaradi spola. Sta nedopustni in izvirata iz spolnih stereotipov in predsodkov, ki so še vedno zakoreninjeni v naši družbi. Zato je podpiranje enakosti med spoli in zoperstavljanje spolnim stereotipom najboljši način za boj proti spletnemu nasilju nad ženskami in dekleti. Ključno je, da spletno nasilje in nadlegovanje zaradi spola žrtve ali priče prijavijo učiteljem, staršem, policiji ali drugim ustreznim organom. Za preprečevanje spletnega nasilja nad ženskami in dekleti, pa tudi prepoznavanje in ukrepanje, ko se tako nasilje že dogaja, je bistvenega pomena tudi razvijanje čuječnosti (zavedanja sebe in svojih občutkov) in empatije (prepoznavanje občutkov drugih). Zelo pomembno pa je tudi aktivno sodelovanje fantov in moških ter njihova zaveza, da ne bodo povzročali, delili, komentirali ali molčali o spletnem nasilju nad ženskami in dekleti.

Cilji projekta so tako:

- večja ozaveščenost in senzibilnost ciljnih javnosti o obstoju spolnih stereotipov in uporabi seksizma na internetu ter spremenjen odnos do preprečevanja spletnega nasilja,
- izboljšano znanje in občutljivost mladih za prepoznavanje, preprečevanje in zaščito pred spletnim nasiljem,
- izboljšano praktično znanje strokovnjakov in strokovnjakinj glede preprečevanja, zaščite žrtev in kaznovanja povzročiteljev ter za bolj

senzibilno in primerno poročanje o spletnem nasilju v medijih,

- izboljšana ozaveščenost in znanje mladih, (potencialnih) žrtev, ranljivih skupin, staršev, (potencialnih) povzročiteljev/-ic in prič o spletnem nasilju (tveganje, pravice, možnost prijave, podporne storitve itd.),
- izboljšana ozaveščenost o obstoju in uporabi ukrepov ter dobrih praks za preprečevanje spletnega nasilja na nacionalni in evropski ravni.

Te cilje želimo doseči s spletnimi in »offline« kampanjami ozaveščanja, mobilno aplikacijo ter izobraževanji. Za mladinsko stroko sta bila pomladi izvedena dva regijska seminarja s 185 udeleženci, prav tako so bila izvedena tri regijska izobraževanja za zaposlene v policiji in pravosodju s 140 udeleženci. V okviru projekta so nastale tudi 90-minutne delavnice, na katerih se mladi seznanjajo tako z resnostjo problematike kot tudi s strategijami, kako preprečevati spletno nasilje nad dekleti in kako ob njem ukrepati. Delavnice so bile v lanskem šolskem letu na osnovnih in srednjih šolah izvedene 130-krat in bodo še 50-krat v letošnjem.

V okviru projekta pripravljamo tudi priročnik za mladinsko stroko, ki bo vseboval informacije in pojasnila o vzrokih, oblikah, posledicah in ukrepanju ob spletnem nasilju proti ženskam in dekletom. Glavni cilj tega priročnika je stroko opremiti z znanji o tej tematiki z namenom nadaljnega preventivnega ozaveščanja mladih.

Več informacij in gradiv projekta se nahaja na spletni strani projekta Odklikni!, <http://odklikni.enakostspolov.si/>. Ozaveščanje in informiranje pa potekata tudi na profilih Enakost spolov na družbenih omrežjih Facebook, Instagram, Twitter in Snapchat.

KAKŠNE SO OBLIKE NASILJA NAD DEKLETI IN ŽENSKAMI NA SPLETU?

Spletno nasilje nad ženskami in dekleti se kaže v zelo različnih oblikah, ki se med seboj tudi prepletajo. V grobem jih lahko razdelimo na spletno nasilje zaradi spola, spolno nasilje na spletu in intimnpartnerško nasilje na spletu. Med oblikami spletnega nasilja zaradi spola lahko izpostavimo telesno sramotenje,

grožnje in zastraševanje, prelaganje krivde za nasilje na žrtev. Oblike spolnega nasilja na spletu, ki se dogaja predvsem dekletom, so na primer predelava fotografij žrtve v pornografske, izsiljevanje za gole posnetke, spolno sramotenje (slutshaming), deljenje posnetkov spolnega nasilja in spolno nadlegovanje prek spleta. Intimnpartnerško nasilje na spletu pa se lahko kaže kot maščevalna pornografija (oziroma spolna zloraba na podlagi slikovnega gradiva), spolno izkoriščanje, omejevanje spletne komunikacije partnerki in nadzor nad spletno komunikacijo partnerke.

KAJ JE POKAZALA RAZISKAVA MED SLOVENSKIMI MLADIMI?

V okviru projekta Odklikni! smo na Fakulteti za družbene vede leta 2018 izvedli raziskavo o razširjenosti in prepoznavanju spletnega nadlegovanja med osnovnošolkami in osnovnošolci zadnjega triletja ter srednješolkami in srednješolci. V raziskavo je bilo vključenih 2991 učenk in učencev (49 % deklet) in 2173 dijakinj in dijakov (46 % deklet) iz vseh slovenskih regij.

Rezultati raziskave kažejo, da spletno nadlegovanje večkrat doživijo dekleta, medtem ko so najpogostejši spletni nadlegovalci tako deklet kot fantov fantje. Med osnovnošolkami je 55,3 % takih, ki so že doživele vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja, medtem ko je med osnovnošolci delež nižji (48,6 %). Med srednješolkami je delež deklet, ki so že doživele spletno nadlegovanje zelo visok, 63,9 %, med srednješolci pa jih je spletno nadlegovanje že doživelo 54,1 %.

Dekleta doživljajo spletno nadlegovanje precej drugače od fantov. Fantom je ob spletnem nadlegovanju v veliki meri vseeno (33,7 %), smešno (28,2 %), so jezni (28 %), pravijo, da nadlegovanje nanje nima učinka (20,1 %), oziroma menijo, da gre le za zabavo (17,9 %). Dekleta pa doživljajo predvsem negativen čustven odziv. Počutijo se zaskrbljeno (34,9 %), ježno (32,5 %), stresno (31,7 %), prestrašeno (25,5 %), razburjeno (25,2 %), depresivno (23,7 %), nemočno (22,4 %). Sicer pa je tudi med dekleti nekaj takih (22,3 %), ki so dejala, da jim je bilo ob nadlegovanju vseeno.

Še nekaj pomembnih ugotovitev raziskave Odklikni!:

- fantje spletno nadlegovanje najpogosteje doživljajo s strani oseb z njihove šole, dekleta pa s strani tistih zunaj šolskega prostora,
- dekleta pogosteje doživljajo vrste nadlegovanj, ki so usmerjene na njihovo osebnost ali videz oziroma pomenijo vdor v zasebnost,
- dekleta pogosteje kot fantje prejema sporočila, zaradi katerih jih je strah (2,5-krat več deklet kot fantov),
- mladi določenih oblik spletnega nadlegovanja ne prepoznavajo kot nadlegovanje;
- mladi so pogosto mnenja, da so si osebe (predvsem dekleta) same krive, da doživljajo spletno nadlegovanje,
- fantom se pogosto zdi, da je spletno nadlegovanje predvsem (nedolžna) zabava.

Tudi izkušnje z delavnic Odklikni! kažejo podobno sliko. Mladi oblik (spletnega) nasilja ne prepoznavajo in nimajo realne slike o njegovih posledicah na žrtve – bodisi jih napihujejo ali podcenjujejo. Ujeti so v stereotipne vzorce razmišljanja o vlogah moških in žensk (»punce so šibke, seksi«; »fantje so močni in potrebni«), so podvrženi upravičevanju nasilja (»če je nekdo tak do mene, sem lahko jaz tak nazaj«) in normaliziranju nasilja (»to vsi delajo«, »saj ni nič takega«, »bila je samo šala«), obtoževanju žrtve (»zakaj pa je poslala golo sliko«) in spolnemu sramotenju (»če je pa taka cipa«).

Prav zato je pogovor z mladimi vseh spolov, ozaveščanje, izobraževanje in senzibiliziranje poglobitnega pomena za preventivno delovanje in preprečevanje spletnega nasilja nad ženskami in dekleti. V tem lahko pomembno vlogo odigramo vsi, ki v svojem strokovnem delu prihajamo v stik in izobražujemo mlade.

VIRI IN LITERATURA

Spletna stran projekta Odklikni!: www.odklikni.enakostspolov.si.

Odklikni! (2018). Baza podatkov.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (projekt Odklikni!): <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/nov-projekt-51/>.

Evropska kampanja #DigitalRespect4Her: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-respect4her>, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digitalrespect4her-factsheet>.

Točka ozaveščanja o varni rabi interneta: www.safe.si